

Η Βραδεία Παγκοσμιοποίηση

Η Δυναμική της Παγκοσμιοποίησης έχει Εξατμιστεί

Ένα νέο πρότυπο του παγκόσμιου εμπορίου καθίσταται σαφέστερο -
όπως και το κόστος του

The Economist

24 Ιανουαρίου, 2019

Η στροφή προς τον προστατευτισμό που πήρε η Αμερική πριν από δύο χρόνια, προκάλεσε σκοτεινές προειδοποιήσεις για τις δυστυχίες της δεκαετίας του 1930. Σήμερα αυτές οι δυσσιώνες προβλέψεις φαίνονται άστοχες. Ναι, η Κίνα επιβραδύνεται. Και, ναι, οι δυτικές επιχειρήσεις που εκτίθενται στην Κίνα, όπως η Apple, έχουν υποστεί μεγάλες ζημιές. Αλλά το 2018 η παγκόσμια ανάπτυξη ήταν αξιοπρεπής, η ανεργία μειώθηκε και τα κέρδη αυξήθηκαν. Τον Νοέμβριο ο Πρόεδρος Donald Trump υπέγραψε ένα εμπορικό σύμφωνο με το Μεξικό και τον Καναδά. Εάν οι συνομιλίες του επόμενου μήνα οδηγήσουν σε συμφωνία με τον Χι Jinping, οι ανακουφισμένες αγορές θα καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ο εμπορικός πόλεμος αφορά το πολιτικό θέατρο και συμπιέζει μερικές παραχωρήσεις από την Κίνα, χωρίς να απορρυθμίσει το παγκόσμιο εμπόριο.

Αυτός ο εφησυχασμός είναι λανθασμένος. Οι σημερινές εμπορικές εντάσεις συνθέτουν μια μετατόπιση που έχει ξεκινήσει από τη χρηματοπιστωτική κρίση το 2008-09. Όπως εξηγούμε, οι διασυνοριακές επενδύσεις, το εμπόριο, τα τραπεζικά δάνεια και οι αλυσίδες εφοδιασμού έχουν συρρικνωθεί ή υποχωρήσει σε σχέση με το παγκόσμιο ΑΕΠ. Η παγκοσμιοποίηση έχει δώσει τη θέση της σε μια νέα εποχή υποχωρήσεων. Προσαρμόζοντας ένα όρο που δημιουργήθηκε από έναν ολλανδό συγγραφέα, θα ονομάσουμε αυτή την εξέλιξη “βραδεία παγκοσμιοποίηση” (slowbalisation).

Η χρυσή εποχή της παγκοσμιοποίησης, το 1990-2010, ήταν κάτι που έκοβε την ανάσα. Το εμπόριο αυξήθηκε καθώς το κόστος μετακίνησης αγαθών σε πλοία και αεροπλάνα έπεσε, οι τηλεφωνικές κλήσεις έγιναν φθηνότερες, τα τιμολόγια μειώθηκαν και το χρηματοπιστωτικό σύστημα απελευθερώθηκε. Η διεθνής δραστηριότητα προχωρούσε με ρυθμό πολυβόλου, καθώς οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνταν σε όλο τον κόσμο, οι επενδυτές επένδυναν σε όλη την υφήλιο και οι καταναλωτές αγόραζαν σε σούπερ μάρκετ με αρκετές επιλογές για να εντυπωσιάσουν τον Φιλέα Φογκ.

Η παγκοσμιοποίηση έχει επιβραδυνθεί από την ταχύτητα του φωτός σε ρυθμό σαλιγκαριού την τελευταία δεκαετία για διάφορους λόγους. Το κόστος της μεταφοράς αγαθών έχει σταματήσει να μειώνεται. Οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν διαπιστώσει ότι η παγκόσμια εξάπλωση καιίει χρήματα και ότι οι ντόπιοι αντίπαλοί τους συχνά τις τρώνε ζωντανές. Η δραστηριότητα μετατοπίζεται προς τις υπηρεσίες, οι οποίες είναι πιο δύσκολο να πωληθούν πέρα από τα σύνορα: τα ψαλίδια μπορούν να εξαχθούν σε κοντέινερ 20ft, οι κομμωτές δεν μπορούν. Και η κινεζική βιομηχανία έχει γίνει πιο αυτοδύναμη, οπότε μπορεί να εισάγει λιγότερα εξαρτήματα.

Αυτό είναι το εύθραυστο σκηνικό του εμπορικού πολέμου του κ. Trump. Οι δασμοί τείνουν να προκαλούν την μεγαλύτερη προσοχή. Εάν η Αμερική ανεβάσει τους δασμούς στις εισαγωγές από την Κίνα τον Μάρτιο, όπως έχει απειλήσει, ο μέσος δασμολογικός συντελεστής για όλες τις αμερικανικές εισαγωγές θα αυξηθεί στο 3,4%, το υψηλότερο επίπεδο για 40 χρόνια. (Οι περισσότερες επιχειρήσεις σκοπεύουν να μετακλίσουν το κόστος στους καταναλωτές.) Λιγότερο φανερό, αλλά εξίσου επιζήμιο, είναι το γεγονός ότι οι κανόνες του εμπορίου ξαναγράφονται σε όλο τον κόσμο. Η αρχή σύμφωνα με την οποία οι επενδυτές και οι επιχειρήσεις πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους παραβιάζεται συστηματικά.

Τα στοιχεία για αυτό είναι παντού. Η γεωπολιτική αντιπαλότητα εμπλέκει την τεχνολογική βιομηχανία, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 20% των παγκόσμιων χρηματιστηριακών αγορών. Οι κανόνες σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής, τα δεδομένα και την κατασκοπεία διασπώνται. Τα φορολογικά συστήματα στρέφονται προς πατριωτικούς σκοπούς - στην Αμερική, για να προωθήσουν επιχειρήσεις να επαναπατρίσουν το κεφάλαιο, στην Ευρώπη για να στοχεύσουν στην Κοιλιάδα της Σιλικόνης (Silicon Valley). Η Αμερική και η ΕΕ έχουν νέα καθεστώτα για τον έλεγχο των ξένων επενδύσεων, ενώ η Κίνα, παρά την ανησυχία της, δεν έχει καμία πρόθεση να δώσει ίσες ευκαιρίες στις ξένες επιχειρήσεις. Η Αμερική έχει μετατρέψει σε όπλο τη δύναμη που αποκτά από τη λειτουργία του παγκόσμιου συστήματος πληρωμών σε δολάρια, για να τιμωρήσει ξένους όπως η Huawei. Ακόμη και δευτερεύουσας σημασίας περιοχές, όπως η λογιστική και η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, είναι κατακερματισμένες.

Το εμπόριο πλήττεται καθώς οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τα αποθέματα που είχαν αποθηκεύσει, ενόψει των υψηλότερων δασμών. Περισσότερα από αυτά αναμένονται το 2019. Αλλά αυτό που πραγματικά έχει σημασία είναι τα μακροπρόθεσμα επενδυτικά σχέδια των επιχειρήσεων, καθώς αρχίζουν να

μειώνουν την έκθεσή τους σε χώρες και βιομηχανίες που φέρουν υψηλό γεωπολιτικό κίνδυνο ή αντιμετωπίζουν ασταθείς κανόνες. Υπάρχουν τώρα ενδείξεις ότι αρχίζει μια προσαρμογή. Οι κινεζικές επενδύσεις στην Ευρώπη και την Αμερική μειώθηκαν κατά 73% το 2018. Η παγκόσμια αξία των διασυνοριακών επενδύσεων από πολυεθνικές εταιρείες υποχώρησε κατά 20% περίπου το 2018.

Ο νέος κόσμος θα λειτουργήσει διαφορετικά. Η βραδεία παγκοσμιοποίηση θα οδηγήσει σε βαθύτερους δεσμούς εντός των περιφερειακών συνασπισμών. Οι αλυσίδες εφοδιασμού στη Βόρεια Αμερική, την Ευρώπη και την Ασία προμηθεύονται περισσότερο από περιοχές κοντά στην εγχώρια οικονομία. Στην Ασία και την Ευρώπη το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου είναι ήδη ενδοπεριφερειακό και το μερίδιο έχει αυξηθεί από το 2011. Οι ασιατικές επιχειρήσεις πραγματοποίησαν περισσότερες πωλήσεις στο εξωτερικό στην Ασία από ό,τι στην Αμερική το 2017. Καθώς οι παγκόσμιοι κανόνες αποσυντίθενται, ένα ρευστό συνονθύλευμα περιφερειακών συμφωνιών και σφαιρών επιρροής αρχίζει να καθορίζει τον έλεγχο των συναλλαγών και των επενδύσεων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση σφραγίζει την εξουσία της για τις τραπεζικές, τεχνολογικές και ξένες επενδύσεις, για παράδειγμα. Η Κίνα ελπίζει να συμφωνήσει σε μια περιφερειακή εμπορική συμφωνία φέτος, καθώς οι τεχνολογικές της εταιρείες επεκτείνονται σε ολόκληρη την Ασία. Οι επιχειρήσεις έχουν \$30 τρισεκατομμύρια διασυνοριακών επενδύσεων, μερικές από τις οποίες μπορεί να χρειαστεί να μετατοπιστούν, να πωληθούν ή να κλείσουν.

Ευτυχώς, αυτό δεν αποτελεί ίσως καταστροφή για το βιοτικό επίπεδο. Οι αγορές της ηπειρωτικής Ευρώπης είναι αρκετά μεγάλες ώστε να ευημερούν. Κάπου 1,2 δισεκατομμύρια άνθρωποι έχουν απομακρυνθεί από την ακραία φτώχεια από το 1990 και δεν υπάρχει κανένας λόγος να πιστεύουμε ότι το ποσοστό των ακραία φτωχών θα αυξηθεί και πάλι. Οι δυτικοί καταναλωτές θα συνεχίσουν να αποκομίζουν μεγάλα καθαρά οφέλη από το εμπόριο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ολοκλήρωση που θα πραγματοποιηθεί σε περιφερειακό επίπεδο θα είναι βαθύτερη από ό,τι θα μπορούσε να συμβεί σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ωστόσο, η βραδεία παγκοσμιοποίηση έχει δύο μεγάλα μειονεκτήματα. Πρώτον, δημιουργεί νέες δυσκολίες. Το 1990-2010, οι περισσότερες αναδυόμενες χώρες κατάφεραν να κλείσουν μέρος του κενού με τις ανεπτυγμένες. Τώρα θα πρέπει να προσπαθήσουν περισσότερο προκειμένου να βρουν τον δρόμο τους προς τον πλούτο μέσω του διεθνούς εμπορίου. Και υπάρχει μια ένταση μεταξύ ενός πιο περιφερειακού προτύπου εμπορικών συναλλαγών και ενός παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος στο οποίο η Wall Street και η Federal Reserve θέτουν τον παλμό για όλες τις αγορές. Τα επιτόκια των περισσότερων χωρών θα

εξακολουθούν να επηρεάζονται από την Αμερική, ακόμη και όταν τα εμπορικά τους πρότυπα συνδέονται λιγότερο με αυτήν, οδηγώντας σε χρηματοπιστωτικές αναταράξεις. Η Fed είναι λιγότερο πιθανό να διασώσει ξένους ενεργώντας ως παγκόσμιος δανειστής ύστατης προσφυγής, όπως έκανε πριν από μια δεκαετία.

Δεύτερον, η επιβράδυνση δεν θα επιλύσει τα προβλήματα που δημιούργησε η παγκοσμιοποίηση. Ο αυτοματισμός σημαίνει ότι δεν θα υπάρξει αναγέννηση των βιομηχανικών θέσεων εργασίας στη Δύση. Οι επιχειρήσεις θα προσλάβουν ανειδίκευτους εργαζόμενους στις φθηνότερες χώρες σε κάθε περιοχή. Οι κλιματικές αλλαγές, η μετανάστευση και η φοροδιαφυγή θα είναι ακόμη πιο δύσκολο να επιλυθούν χωρίς την παγκόσμια συνεργασία. Και αντί για τη συγκράτηση και τον περιορισμό της Κίνας, η βραδεία παγκοσμιοποίηση θα συμβάλει στην εξασφάλιση της περιφερειακής της ηγεμονίας ακόμα πιο γρήγορα.

Η παγκοσμιοποίηση έκανε τον κόσμο καλύτερο για όλους σχεδόν. Ωστόσο, δεν έγιναν πολλά για να μετριαστεί το κόστος της. Τα παραμελημένα προβλήματα του ενοποιημένου κόσμου έχουν πλέον αυξηθεί στα μάτια του κοινού στο σημείο όπου τα οφέλη της παγκόσμιας τάξης ξεχνιούνται εύκολα. Ωστόσο, η λύση που προσφέρεται δεν είναι πραγματικά μια λύση σε όλα. Η επιβραδυνόμενη παγκοσμιοποίηση θα είναι πιο έντονη και λιγότερο σταθερή από την προκάτοχό της. Στο τέλος θα τροφοδοτήσει μόνο τη δυσαρέσκεια.